

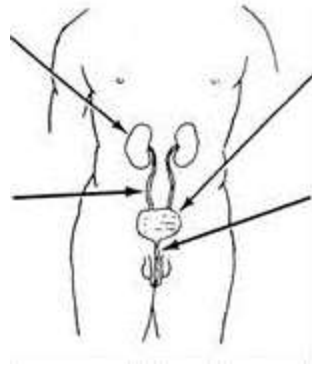
Sigida 18

Ƴegenesiraw ani mɔɔ dogoyɔɔw

Ƴegenesiraw be ɔɔ sama ka bɔ joli la ka a labɔ farikolo la sugune fe:

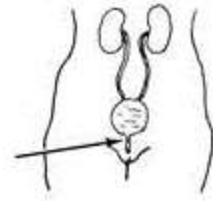
Kɔmɔkiliw be joli
sensen ka ɔɔ yelema
ka a ke Ƴegene ye

Ƴegenebarani ye bɔɔ ye min be
Ƴegene mara. Ni a be fa, a be bonya
ka taa a fe

Ƴegenesiraw ye siraw
ye, Ƴegene be teme
minnu fe ka taa
Ƴegenebarani na

Ƴegene be teme
Ƴegenesiraw fe
ka taa cɛya la
walima woni
ɔɔ fe, min be
musoya
dawolow ni
Ƴɔɔɔ cɛ.

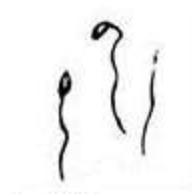
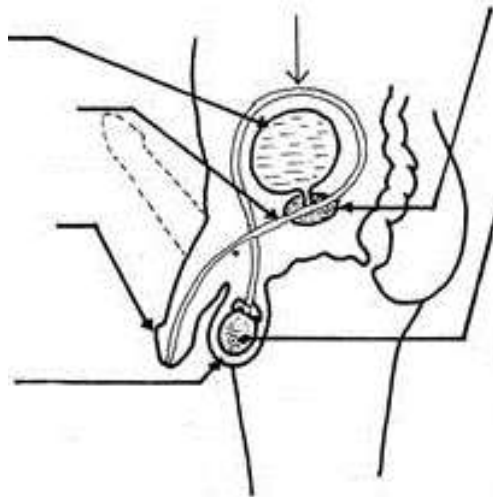

Mɔɔ dogoyɔɔw
Cɛ la

Lawaji temesira

Cɛya yɔɔ min be ji dilan
ka lawaji labo

Ƴegenebarani

Ƴegene temesira

Kɔkiliw be lawaji dilan
Fenɲenamani kuma ɔɔw be
lawaji la minnu te se ka ye
ɲe na. Ni o fenɲenamaniw
ɲagamina muso fan na; a
be kɔɔ ta.

Cɛya

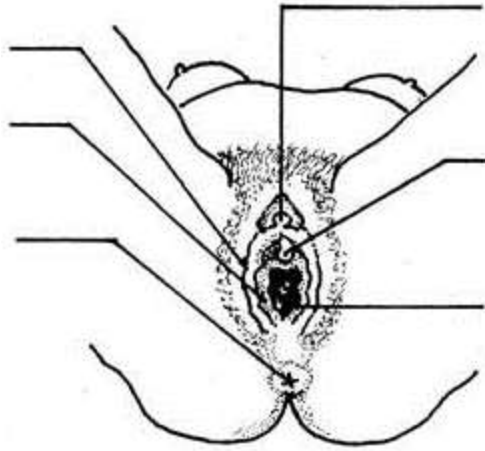
Kɔkiliw be foroko
min kɔɔ

Muso la

Musoya
dawoloba

dawolo fitini

Banakɔta bɔ
yɔɔ

Musoya kise: a be i n'a fɔ
ceya fitini. Ale de be a to
muso be daamu sɔɔ ni
maga kera a la.

Ɔegene bɔda

Den bɔda (Aw ye seben
Ɔe 280 laje)

1 Ɔegenesiralabana damadɔw

Hakilijigin: A ka gelen ka Ɔegenesiralabanaw dɔn. Bana kelen be se ka ke ce ni muso la nka u kecogo te kelen. A bana dɔw man jugu, nka a dɔw ka jugu. Tuma dɔw la, mɔgɔ te a bana jugumanw damine jate ko jugu ye. Nin gafe in ni a Ɔɔgɔnw dɔɔn tena aw deme ka se ka banaw suguya dɔn ka Ɔe. U sidɔn ka teli lajeliw ni segesegeliw de senfe. Ni nin bana dɔ be aw la, a ka fisa aw ka taa aw yere laje dɔgɔɔɔso la.

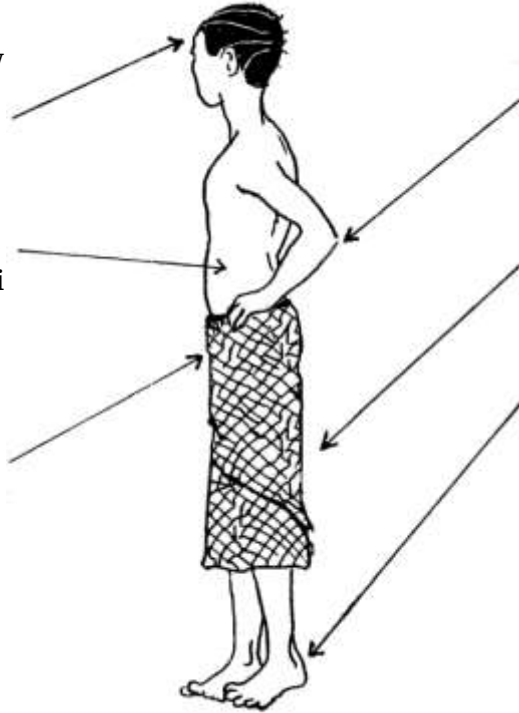
Mɔgɔ caman te nin bana ninnu danfara dɔn ka bɔ Ɔɔgɔn na.

1. Ɔegenesiralabana minnu te yelema mɔgɔ fe. O banaw ka ca musow de la. (U be damine kafɔɔgɔnya kɔfe, nka u be to ka tunu ka tila ka na, kerɛnkerennɛnya la kɔɔmaya waati).
2. Kuru Ɔegenesiraw la;
3. Ɔegenesira be geren (geleya be don Ɔegene boli la ka a sababu ke fasa dɔ be funu ka Ɔegenesira geren; kerɛnkerennɛnya la cekɔɔbaw la);
4. Dana walima damajalan (bana don min be sɔɔ ce ni musoya fe, a be Ɔegenesira datugu).
5. Dije kɔɔ, yɔɔ dɔw la Ɔegenebilennike ye bana ye joli be bɔ Ɔegene fe bana min na. Nin kɔfɔlen don banaw la minnu sababu be bɔ tumu werew la. Aw ye seben Ɔe 146 laje

1.1 J̄eḡenesiralabana minnu t̄e s̄ōɔ c̄e ni musoya f̄e; ni u t̄e yelem̄a m̄ōɔ f̄e

A taamasij̄ew:

- Farigan ni kungolodimi be a tigi mine tuma d̄ow la
- Tuma d̄ow la, dimi be ke a tigi k̄ōɔ ker̄ew la (fanw)
- J̄eḡenesira be a tigi jeni jeni j̄eḡeneke k̄of̄e. J̄eḡeneke nege be to ka a tigi mine, nka a t̄e j̄eḡene caman s̄ōɔ.
- A tigi be d̄es̄e ka j̄eḡene mara (ker̄enker̄ennyana denmis̄enw)
- Tuma d̄ow la joli jagaminen be s̄ōɔ j̄eḡene na

- Tuma d̄ow la, kodimi ni k̄ōm̄okilidimi be a tigi mine.
- Tuma d̄ow la, dimi be jigin a tigi senw na.
- A d̄ow la, ni fīj̄e bilalen don k̄ōm̄okiliw la, a tigi senw ni a j̄eda be to ka funu

J̄eḡenesiralabana misenniw be muso caman na. O bana ninnu man ca c̄ew la. Taamasij̄e minnu be ye tuma d̄ow la, o ye: j̄eḡene b̄osira be a tigi jeni jeni ni a be j̄eḡene ke ani j̄eḡene ke nege be a tigi mine tuma b̄e. Taamasij̄e wer̄ew ye k̄ōndimi ye ani joli b̄oli ye j̄eḡene f̄e. Ni farigan ni k̄odimi be a senk̄ōɔ, o ye bana jugu d̄o taamasij̄e ye.

A furakecogo

Aw be ji caman min. Ji caman minni be j̄eḡenesiralabana caman ban ka s̄ōɔ m̄ōɔ ma fura fosi ta.

Aw be ji weri j̄e kelen min miniti 30 o miniti 30 l̄ere 3 k̄ōɔ walima l̄ere 4 k̄ōɔ ani ka to ka ji caman minni ke aw taabolo ye (nka ni m̄ōɔ min teka j̄eḡene s̄ōɔ walima ni a bolow ni a j̄eda be t̄on, o tigi man kan ka ji caman min).

Ni a tigi beka kabadasi wulilen min (barisa j̄eḡene teka s̄ōɔ ani fari b̄e beka funu, a tigi man kan ka

ji caman min).

- Ni farigan be a senkɔɔ walima ni ji caman min teka bana nɔɔɔya, aw be sulifamidi (sulfamides), anpisilini (ampicilline) walima baktirimu (bactrim) furakise ta. Aw be aw hakili to fura tacogo ni a tata hake fɔlen na. Walasa ka bana in keɛ, aw ka kan ka fura ta fo tile 10. Ni bana sera kɔmɔkiliw ma walima ni fura kofɔlen ninnu ma mako ɲe, aw be siporofakisini (ciprofaxacin) laje (seben ɲe 358). Hali ka aw to furaw tali la, a ka ɲi aw ka ji caman min.
- Ni nɔɔɔya ma don a la fewu, aw be aw teliya ka taa aw yere laje dɔɔɔɔɔɔso la.

1.2 Kurukuru ɲegenesiraw la

A taamasijew:

- A be damine ni dimi gelen ye kɔmɔkili la, galakakolow, ɲegenesiraw walima kɔɔɔ na.
- Tuma dɔw la, ɲegenesiraw be datugu pewu walima joli be bɔ ni a tigi be ɲegene ke.
- A be se ka ke o bana ni ɲegenebana be ɲɔɔɔɔɔɔ mɔɔɔ la.

A furakecogo:

A furakecogo ni ɲegenesiralabanaw be furakecogo ye kelen ye (aw ye sanfela laje)

Aw be se ka kɔɔɔdimifura fana ta ka fara dimimadafuraw kan.

Ni aw te ɲegene sɔɔɔ, aw be a laje ka aw da ka ɲegene ke. Tuma dɔw la, o be a to ɲegenebarani kɔɔɔ kuru ka yeɛma ka ɲegenesira dayeɛ.

Ni olusi ma mako ɲe, aw be deme ɲini dɔɔɔɔɔɔ dɔ fe. Opereli be se ka ye a dɔw la.

1.3 ɲegenekeɛbana

Bana don min ka teli ka cekɔɔɔɔɔɔ minɛ. A bana in sababu be bɔ cɛya fasajuru dɔ fununi na. O fasa be ɲegenebarani ni ɲegenesira cɛ.

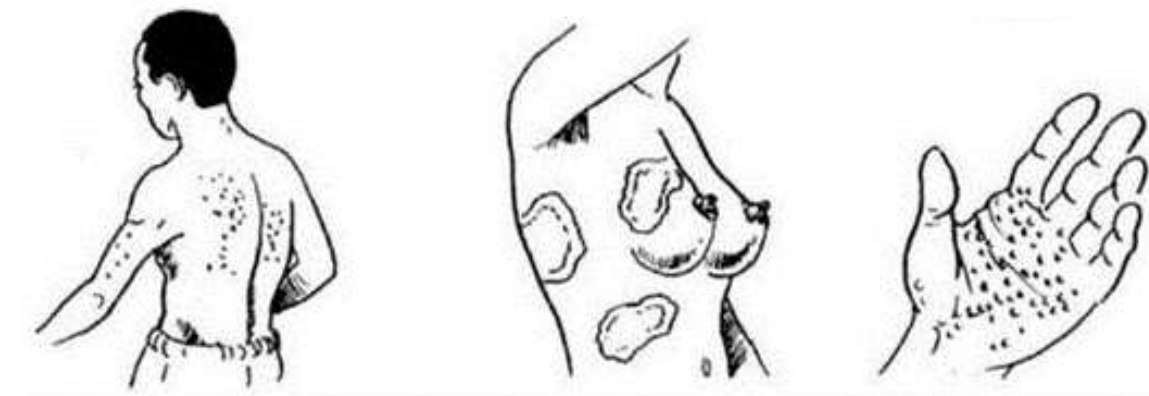
A taamasijew:

- Ni i be ɲegene ke walima ka banakɔta ke i be degun. ɲegene bɔsira be geren kojugu hali banabagatɔ be se ka tile caman ke a ma ɲegene sɔɔɔ.
- Ni farigan be a sen kɔɔɔ o ye bana damine ye.

A furakecogo:

- Walasa ka ɲegene ke a tigi ka kan ka a sigi tasaba falen ji wɔɔkɔlen na i n'a fɔ ja in be a jira cogo min. Ni o ma a ɲanabɔ, sugunesamanan be se ka ke

A ka ca a la, nin taamasijɛ ninnu caman be ban u yere ma, a be ke a tigi hakili la ko fosi te a la, nka o be a sɔɔ bana ma ban. Ni a ma furake bana in be se ka geleya caman werew lase a tigi ma kɔfe: dusukundimi, mulukuli, fatɔya

Aw ye aw hakili to a la: ni kuru kelen bɔra aw dogoyɔɔ la, dɔgɔkun kelen kɔfe, kuru, joliw ni birintilida caman bɔra aw fari fan bee la, aw ka kan ka sɔmi ko dana be aw la.

Dana furakecogo (furakeli walasa ka dana keɛ) walasa ka dana keneya pewu, aw ka kan ka furakeli dafalen ke):

- Ni a taamasijɛ yeli te san 1 bɔ, aw ka kan ka benzafini penisilini (*benzathine penicillin*) 2,4 pikiri kelen bee ke sijɛ kelen. Aw be a tila fila ye ka tilance ke bobara kelen kelen bee la (aw ye seben jɛ 352 lajɛ). Ni aw fari te sɔn penisilini na, aw ye tetarasikilini walima eritoromisini miligaramu 500 kunun sijɛ naani tile kɔɔ fo ka se tile 15 ma.
- Ni a taamasijɛ bɔli ka ca ni san 1 ye, aw ye benzafini 2.4 pikiri ke a tigi la.
- Aw be Penisilini tilance ke a tigi bobara la sijɛ kelen dɔgɔkun kɔɔ fo dɔgɔkun 3, o bee be ben 7.2 pikiri ma. Ni a fari te sɔn penisilini na, aw be se ka tetarasikilini walima eritoromisini miligaramu 500 ta sijɛ 4 don o don fo tile 30. Ni aw sɔmina ko dana don aw be taa aw yere lajɛ. Dɔgɔɔ de be se ka lajeliw ke ka a latige ni dana don walima ni o te. Hali ni o segesegeli in te se ka ke, a tigi ka kan ka a ka bana dana fura ke.
- Mɔgɔ o mɔgɔ ni danatɔ jɛra, o tigi ka kan ka a yere furake walima ka taa a yere lajɛ, o ka kan ce ni muso bee la minnu jɛɔɔɔ ye danatɔ ye

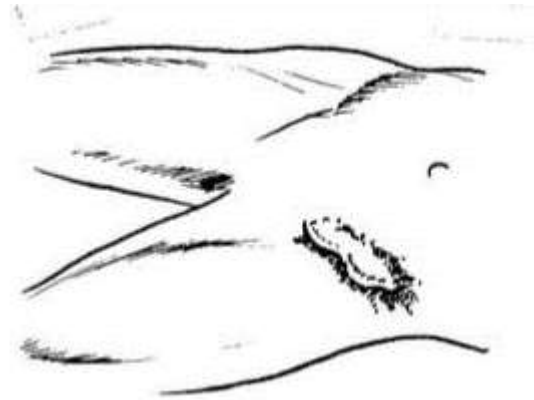
Ladilikan: Musokɔɔma walima denbatigiw minnu fari te sɔn penisilini na, olu be se ka eritoromisini ta min hake ni tetaramisini tata hake ye kelen ye (aw ye seben jɛ 355 lajɛ).

- Walasa ka dana kunben aw ye seben jɛ nataw lajɛ.

2.3 Genegene

A taamasijew:

- Ce la: genegenebaw be bo
- U be ke sikoloma ye, u be ci ka ne bo, ka tila ka ke jolifon ye.
- Muso la: Joli be bo banakotaa yoro la, a be funu, ka ne ta ka tila ka banakotaa yoro dogaya.

A furakecogo:

- Aw be taa aw yere laje dogotorsola la.
- Aw ye eritoromisini (erythromycin) miligaramu 500 di magokoroba (baliku) ma sije 4 tile kono, tile 14 fo ka se tile 21 ma. Walima aw ye dokisikilini (doxycycline) miligaramu 100 di a tigi ma sije 2 tile kono, tile 14 fo ka se tile 21 ma. Wa a tigi man kan ka kafogonya ke fo a ka bana ka keneya.

Ladilikan: Genegenebaw worokorola la, o be se ka ke leminanpo taamasije ye. (Aw ye seben je 403 laje)

2.4 Mago be se ka fen min ke walasa ka kafogonya banaw yelemali bali

1. Aw be aw yere kolosi ni aw b'a fe ka kafogonya ke mago fe. Mago min ye kafogonya ke mago caman fe ka teme, o tigi ka teli ka nin bana ninu soro. O de koton minnu be u yere feere, olu ka teli ka dilannabana soro ni ka a yelemali mago werew fe. Walasa ka aw yere tanga, aw be fugulan nafama don kafogonya waati walima aw be kafogonya ke mago kelen doron fe min ye mago ladiri ye.

Fukan nafama doncogo: Ni aw be a don, aw be aw jija aw soniw kana a fara. Aw be folo ka a bo a foroko kono ni hakilisigi ye, o ko aw be a don ceya la. Aw be ceya kun don a kono ka soro foni ni hakilisigi ye a la. Aw kana a to a ka fiye mara a ni ceya ce. o fiye be se sababu ye ka a ci min be a ke a te a donkun je. Ni aw tilala kafogonya la, aw be a bo o yoroni bee. Aw be aw jija a konoji kana bo aw kan. Ni o kera, a tena a donkun je.

2. **Ka aw yere furake joona.** Dilannabana be mago minnu na, olu ka furakeli joona nafa ka bon kosebe ka da a kan, o be u bali ka a yelemali mago werew fe. Ni kafogonyabana do be aw la, o ka teli ka yelemali ka ke sidabana walima kafogonya bana werew ye. Aw kana da ni magosi ye fo ni o ye a soro a tigi ka furakeli banna ka men ni tile 3 ye. (Nka o te a jira ko sidabana furakera. Aw ye seben je 397 laje).
3. **Aw kera sababu ye ka bana in lase mago minnu ma, aw ye olu ladonniya.** Ni dana walima damajalan be mago min na, ni kafogonya temenna a ni mago werew ce, ni a ye mago ladiri ye, a ka kan ka u bee kunnafoni, walasa u fana ka u yere furake. Ni bana in be ce la, a ka kan ka a muso ladonniya ka da a kan musow be se ka bana yelemali ka

sɔɔ u tɛ a dɔn a bɛ u la, denw bɛ se ka bana, walima ka fiyen. Ani fana, a bɛ se ka denwolobaliya ni bana wɛrɛw lase muso ma.

4. An ka jɔɔn bila sira juman kan. An ka a fɔ an teri banabagatɔw ye u ka u yɛrɛ furakɛ, ka u ladi u ka kafɔjɔɔnya jɔ fo u ka keneya.

3 Sugunɛ labɔjuruni dontuma ni a doncogo (Manajuru min bɛ kɛ ka sugunɛ labɔ mɔɔ kɔɔ) (Kateteri)

An ka kan ka a don waati jumen ani an man kan ka a don waati jumen?

- Ni wajibi tɛ, an man kan ka kateteri don abada. Dɔɔtɔɔ walima keneyabaarakɛla de bɛ se ka a don. Bana jugu bɛ se ka sɔɔ a donni fɛ walima a bɛ se ka da bila sugunɛ bɔɔɔ la tuma bɛɛ, sango ni cɛ don.
- Ni banabagatɔ bɛ se ka hali sugunɛ dɔɔni kɛ a yɛrɛ ye, aw man kan ka sugunɛjuru don a la.
- Ni banabagatɔ tɛ se ka sugunɛ kɛ a yɛrɛ ye, aw bɛ se ka a lasigi ji wɔɔkɔɔn na, (aw ye seben jɛ 341 lajɛ). Aw bɛ se ka bana in fura bɛɛ di a ma jɔɔn fɛ.
- Ni sugunɛ gannen don mɔɔ la, a tigi dun tɛka se ka a kɛ, ni a beka a tigi banani taamasijɛw jira, aw bɛ taa ni a ye dɔɔtɔɔso la joona.
- Ni aw ma se ka taa dɔɔtɔɔso la, o la, aw bɛ sugunɛkejuru don a la.

Sugunɛ ka mɔɔ banani taamasijɛw

- A tigi fifa kasa bɛ kɛ i n'a fɔ sugunɛ kasa;
- Jɛ ni senw bɛ funu;
- Fɔɔɔ, jatige ani fangadɔɔya.

Sugunɛ sɔɔli ka gɛlɛn mɔɔ minnu ma, sugunɛkɛbana bɛ minnu na walima kuru sigilɛn don minnu sugunɛkesiraw la, olu de ka kan ka sugunɛkejuru bila u bolo kɔɔ.

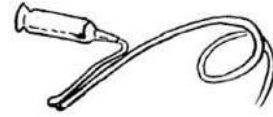

Sugunekejuru doncogo

1. Aw be sugunekejuru tobi (ani aw bena baara ke minen fen o fen na) fo miniti 15.

6. Aw be banakisefaga tulu do mu sugunekejuru la walima fen sanuman were min be se ka yelen ji la (a kana ke tobiliketulu walima munitulu were ye).

2. Aw be aw nefela ni a lamini bee ko ka je ni safine ye.

7. Aw be aw nefela wolow sama walima aw be musoya dawolow yele ani ka korimugu min bana kise fagara, o jiginnen ni safineji ye, ka o ke ka sugune boyoro josi.

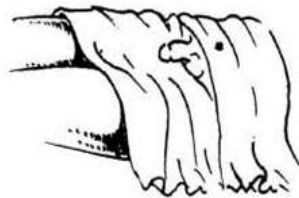
3. Aw be aw tege ko ka je ni jikalan ye ani banakisefaga safine (i n'a fo betadine (Betadine)). Tege kolen ko, aw kana maga foyi were la fo fen minnu banakise fagara.

8. Aw be aw nefela dayele dooni, ka soru ka sugunekejuru don dooni dooni ni hakilisigi ye. Ni sugunekejuru donni beka geleya, aw be to ka a munumunu dooni dooni ka a don, nka aw kana a jagoya abada!

4. Aw be nefela lamini bee datugu ni fini sanuman do ye.

9. O be se ka da bila sugune boyoro la min be ke geleyaba ye. Aw be a donni jo ni sugune ye boli damine. Ni ce don, aw be a don ka se santimetiri 3 ma.

5. Aw be gan sanumanw don walima ka aw tegew josi ni alikoli walima banakisefaga safine do ye.

Kunnafofi nafama: Muso ka sugunesira ka surun ni ce ta ye.

Aw be aw jija cogo bee la sugunkejuru kana se aw yaro were ma fo ni a kera aw bolokoniw ni juru donyaro ye.

Walasa sugunkejuru ka se ka tilen ka don, aw be a ke i n'a fo a be ja la cogo min.

Kunnafofi nafama

Ni bana taamasijew be ye banabagato la ka a sababu ke sugune toli ye a kono, aw kana girin ka a bee labo sije kelen. Aw ka kan ka a labo doni doni (aw be sugunkejuru dere walima ka a kuru tuma ni tuma. Aw ye dogoro wele tuma bee.

Tuma daw la, muso jiginnen kura te sugune saro. Ni o temena leri 6 kan, ani ni taamasijew ye a jira ko a sugunbara falen don, aw ka kan ka sugunkejuru don a la. Ni aw hakili la ko a sugunbara falen te, aw kana sugunkejuru don a la nka aw ye a jini a fe a ka ji caman min.

4 Muso ka banaw

4.1 Nogji jeman bo (ji salasala walima ne min be bo musoya fe)

Nogji jeman doni boli te basi ye. Nka ni a ye musoya yaro daw bilen ani ka hene bila a la, a kasa ka go, o ye bana taamasijew ye.

Nogji jeman be bo muso caman na ani musoya be u hene, kerengerennena na konomaya waati. O ji labo sababu ye bana suguya camanw ye a ka ca a la minnu man jugu. O la, ni sopisi walima damajalan don, o be se ka fiye bila den na a bange waati (seben je 221 laje).

1. Nogji jeman min je ye binkene ni nere jagaminen walima bugurijelama ye, a ka ca a la, a be kanga, a kasa man di, hene be a sen karo.

A be se ka ke bana don min sababu ye tumu ye. Mago dogoyarow be a jeni jeni, u be funu ni ka dimi. Joli be se ka ye nogji la.

A furakcogo:

- A nafa ka bon aw ka to ka aw dogoyarow saniya.
- Ka winegiri ke ji walokolen na ka musoya ko ni o ye, o ka ji aw ma. Ni aw ma winegiri saro, aw be lenburukumuni bisi ka ke ji la.

Aw be Kutu fitini je 3 winegiri jeman ke ji walokolen litiri kelen na.

Kunnafofi nafama: Aw be a to ji ka don doni doni fo miniti 3. Aw kana sugunkejuru don musoya kono ka teme santimetiri 8 kan.

Aw ye aw hakili to nin na: aw kana musoya ko kɔnɔmaya dɔgɔkun 4 laban kɔnɔ walima dɔgɔkun 6 jiginni kɔ. Ni aw be tɔrɔ nɔgɔjjijemanbɔ in sen fe, aw be nisitatinikise (nystatin) don musoya la (aw ye nimɔrɔ 2 laje seben ne nata la).

- Aw be se ka layi kise kelen don musoya la (aw be layi wɔrɔ, aw be a kɔlɔsi a kana peren. aw be a meleke fini jelen dɔ la ka sɔrɔ ka don musoya kɔnɔ;
- Aw be musoya ko sijɛ fila tile kɔnɔ, aw be layi dɔ don o cogo la su o su tile 10 fo ka se 14 ma.
- Ni o ma a nɔgɔya, aw be musoyafura dɔ ta metoronidazɔli (Métronidazole) be min na walima fura were min kofɔra tumumisenni na, walima aw be metoronidazɔli furakise ta. Walasa ka yere kɔlɔsicogo ni fura in tacogo dɔn, seben ne 368 laje.

Kunnafoɔni nafama

Walasa ka muso ka dogoyɔrɔbana furake ka a ban, a ce fana ka kan ka a yere furake, o cogo kelen na ni a be ce la, muso fana ka kan ka a yere furake. Ka da a kan a be se ka ke bana in be ce negeɛnɛsira la hali ni o ye a sɔrɔ dimi te a kan (ce dɔw be yen ni tumumisenni be u la, ni u be negeɛneke, a be u jeni jeni).

2. Nɔgɔjjijeman min be i n'a fɔ kɔnɔkumu ni a kasa be i ko bugun kasa

Nin bana in be se ka sɔrɔ surukusigilan fe. A neɛne be se ka bonya. Bana in be ke musokɔnɔma musoya dawolofitini na, sukarodunbana be muso min na, sidatɔw, muso minnu beka banakiseɛfagan ta walima bangekɔlɔsifurakise.

A furakecogo

Aw be musoya ko ni winegiriji ye (seben ne 241 laje) walima aw be a jɔsi ni wiyoleti de zansiyani 2%, (violet de gentiane) likeminazɔli (likeminazole) walima kulotirimozoli (clotrimazole) ye. Walasa ka fura ninu tacogo ni u tata hake dɔn, aw ye seben ne labanw laje (536). Ka fene sukarotan dɔ ke musoya kɔnɔ, a be fɔ ko o ye musoyalabana farafinfura kecogo numan dɔ ye.

Kunnafofi nafama

Aw kana banakisefagalan ta abada nin bana suguya ninnu keleli la.

3. Nɔɔɔji jeman i n'a fɔ nɔɔɔ, ni kasa gelen be a la.

O be se ka ke banakisew nɔ ye.

Aw be musoya ko ni winegiriji ye walima powidɔni-iyodini (povidone-iodine (betadini betadine teminkutu ne 6 ke ji litiri 1 na. Ani fana, aw be se ka a laje ka layi feren dɔ don musoya la su o su dɔɔɔkun 2 kɔɔɔ (seben ne 241 laje). Ni nin furakelicogo fila ma fen ne, aw be metoronidazɔli fana laje (seben ne 368 laje).

4. Nɔɔɔji jeman ne kelen sikɔɔma ye, a jilama bukurijelama, ni joli, a kasa man di, dimi be ke a tigi barakɔɔla la.

Olu ye musoyalabana jugumanba taamasijne ye, walima a be se ka ke kanseribana yere ye (seben ne 280) Ni farigan be a sen kɔɔɔ, aw be se ka banakisefagalan ta (ni aw be se, aw be ampicilini (ampicilline) ni teterasikilini (thetracycline) ta nɔɔɔn fe (seben ne 352 ni 355 laje). Wa aw kana sigi ni a ye, aw be taa dɔɔɔtɔɔso la joona joona.

Kunnafonni nafama

Nɔɔɔjijemanbɔ kera a suguya o suguya ye, ni a menna aw la ko fura ma fen ne a la, aw be taa dɔɔɔtɔɔ so la.

Musow be se ka u yere tanga musoyalabana caman ninnu ma cogo min na.

Ka u janto u musoya saniyali la. Ni aw be se, aw be a ko ni safine ye ka a je don o don. Aw kana safine don musoya kɔɔɔ barisa a ka farin.

Ka nege ne ke ni aw tilala kafonɔɔɔnya la, o be aw kisi bana ma nka a te aw bali ka kɔɔɔ ta.

- Ni aw tilala banakɔta la, aw be o yɔɔ ko ka a je walima ka a jɔsi. Ni aw be aw ko jɔsi, aw be a ke ka taa ni kɔfela ye, o be a to nɔɔɔ te se nefela ma. Ni aw ye a jɔsi ka na nefela banakise ni tumumisenniw be se ka don musoya kɔɔɔ. Aw ka kan ka musomaniw fana dege a kecogo la.

Muso ka barakɔɔladimi

Kun caman be a la, olu nefolen don gafe in yɔɔ caman na. Kumakan nataw la jinikali nenema damadɔw be yen minnu be aw deme ka dimi yɔɔ dɔn.

1. Kolikɔɔdimi (seben ne 355) be juguya sani koli ka damine walima a bannen kɔfe wa?
2. Nege ne baralabana (seben ne 353), o ye barakɔɔladimi kunba dɔ ye. Aw be nege ne ke ka caya wa?, dimi be a la wa?
3. Tɔkɔkolodimi. Tumadɔw la o ye sopisi walima damajalan yelemabolo laban ye (seben ne 341) A be farigan bila mɔɔɔ la ani ka dimi ke barakɔɔla la. Tɔkɔkolodimi be se ka sɔɔ fana bange, kɔɔɔtine kɔfe walima bangekɔɔsi feere dɔ be yen ni a be wele ko mununani (DUI) ni o donna denso kɔɔɔ o fana be se ka na ni tɔkɔkolodimi ye. O la aw be sopisi ni

damajalan furake, ka fara o kan, fura minnu kofolen don seben jẹ 359 na, aw be olu di a tigi ma ani fana metoronidazole (Métronidazole) miligaramu 500 tile 14 kono. Ni o ye a soro muso kelen don ka mununani (DUI) don, aw ka kan ka o labo. 2.

Ni aw ye a jatemine ko fen beka ke aw barakorola la min ma aw diya, aw be taa keneyabaarakelaw fe yen. A jefolen don ka jẹ seben jẹ 393 la. Lala a be se ka ke fankise kuru ye walima kanseribana, o kama, aw ka kan ka taa dogtoroso la joona joona.

4. **Den dali denso kakan** (ni den beka kunbaya denso kakan seben jẹ 280). A ka ca a la, o be konodimi gelen ni basibon bila musokonoma na. Tuma daw konotajoono taamasijew be ke muso la (aw ye seben jẹ 247), ka fara janamini ni fanga dogoya kan.

Ni nin taamasijew ninu kera muso la doron, **aw be taa ni a ye dogtoroso la joona joona** ka a sabu ke a ni be se ka to a la.

5. **Konotije geleyaw** (seben jẹ 414). A be se ka farigan, basi jolikululama boli, barakoroladimi, jegeneke geleya ni dusukasi bila muso la. O la aw be banakisefaganw di a ma, i n'a fo aw be minnu di jiibaatofarigan na (seben jẹ 276). **Walasa ka muso ni kisi, aw be taa ni a ye dogtoroso la o yoroni bee.**
6. **Bana, toroya were nugu la walima nugubakun na.** O dimi be soro dumunikecogo fe wa?, walima nugu yelemayemacogo wa? (seben jẹ 231).

Geleya kofolen ninu na, damadow be yen minnu farati man bon.

Nka daw be a la olu ka jugu kosebe. A man nagon tuma bee ka i da se do ma ka do to. segesegeli kerengerennenw de nafa ka bon a ko la.

Ni sigasiga be aw la dimi sababu la, walima ni dogoya teka don bana na teliya la, aw ka kan ka taa dogtoroso la.

5 Ce ni muso minnu te se ka bange ke (konaya)

Tuma daw la ce ni muso daw be a jini ka den soro, nka muso te se ka konota. O be a soro u fila dola kelen ye kona ye. Tuma daw la, fura fosi te a tigi ka den soro la, nka tuma daw la fura be a daw la barisa a bee be bo konaya in sorocogo la.

5.1 Fen minnu ka teli ka ke konaya kunw ye

1. **Konaya.** A tigilamogo dancogo de be a ke ni a te se ka den soro abada. Ce ni muso daw be bange ni konaya ye.
2. **Fanga dogoya ni balo numan** ntanya. Jolidese jugugumanba be a ke muso daw la, dumuni nafama dunbaliya ni iyodi (iode) ntanya be se ka muso bali ka konota. A be se ka konotije fana sani a ka yelema ka ke den ye (konojilama). Tuma daw la konotije ye be tije ka a soro muso te a don ko a konoma don (aw ye konotije laje seben jẹ 394 na).

Muso min te se ka konota, walima min konot caman tijena, o ka kan ka dumuni nafamaw ni kogo wasa dun. Ni jolidese jugugumanba fana be a la, a ka joliseginfurakise ta (seben jẹ 573). O be se ka a deme ka konota ani ka den keneman bange.

3. **Musoyalabana basigilen**, tɔkɔkolodimi min be sɔrɔ sopisi walima damajalan fe (seben jɛ 341 lajɛ) o ye muso ka konaya sababu caman ye. Furakeli be se ka a tigi keneya ni o ye a sɔrɔ bana ma juguya ka a damateme. Sopisi ni damajalan kunbenni ni u furakeli a tuma na, o be caman bɔ muso konaw hake la.
4. Cɛ dɔw fana tɛ se ka kɔnɔ da u musow la barisa u lawaji man ca. O la a ka fisa cɛ ma, a ka a muɲu tile damadɔ ka a sɔrɔ a ma se a muso ma. Sani a ka kɔnɔta waati cɛ kalo o kalo, waati min be ke a ka koli labanw ni koli nataw ni jɔgɔn cɛ (aw ye o kecogo lajɛ seben jɛ 406 la). O cogo la cɛ be lawaji caman mara ka ben ni a muso ka kɔnɔta waati ye.

Aw ye aw janto nin na: Aw be fankise ni fura werew minnu di cɛ ni musow ma tuma dɔw la minnu tɛ se ka den sɔrɔ, olu tɛ mako jɛ fo ni o ye a sɔrɔ u ka densɔrɔbaliya kun ye fankise dɔgɔya walima a ntanya ye. Dɔgɔtɔrɔ dɔrɔn de be se ka o dɔn denko segesegeli jɛnemaw kɔfe. O la aw be taa dɔgɔtɔrɔ ka aw lajɛ, ka da a kan farafinfura tɛ fosi jɛ a la. Aw kana aw ka wari tije fen nafantanw na.

Ni aw kera muso ye min tɛ se ka den sɔrɔ, aw ka a dɔn ko fen caman be yen min be se ka aw lanisɔndiya aw ka jɛnemaya kɔnɔ;

- Lala aw be se ka den falatɔ dɔ ta denmarayɔrɔw la ka o ke aw ta ye. Furujɔgɔn caman be yen olu ye denw ta denmarayɔrɔw la wa u kera u fe i n'a fo u yere wolodenw.
- Lala aw bena ke keneyabarakela ye walima aw bena aw ka sigidamɔgɔw deme baara were la. Aw tun bena kanu min jɛsin aw denw ma aw be se ka o jɛsin mɔgɔ werew ma o nafa kabon aw bee ma.
- Ni aw be dugumisenni kɔnɔ min mɔgɔw tɛ muso densɔrɔbali fe, lala mɔgɔ tɔw ni aw yere be se ka ke jekulu kelen ye walasa ka deme don mɔgɔw ma minnu mako be a la, ani ka a jira u la ko muso ka nisɔndiyako dan tɛ denwolo ye.